Skellefteå kommun

Samhällsbyggnad
Handläggare
Marja Leena Elfmark

TJÄNSTESKRIVELSE

2024-05-24

Diarienummer
SBN-2024-000227 33

Samhällsbyggnadsnämnden

Finansiering av Skellefteå kommuns bekämpning av invasiva arter

Förslag till beslut

1. Föreslår kommunfullmäktige en finansiering för bekämpning av invasiva växter i Skellefteå kommun på kommunägd mark genom att varje år avsätta 1,8 miljoner kr.

2. Föreslår kommunfullmäktige att samhällsbyggnadsnämnden tilldelas en höjning av ramen med 1,8 miljoner kr och ansvaret för bekämpningen av invasiva arter på kommunens mark.

Sammanfattning

Länsstyrelsen i Västerbottens län har förelagt, med stöd av 26 kap 9 § miljö-balken, Skellefteå kommun att bekämpa landlevande växtarter som är upptagna på EU:s förteckning över invasiva arter. Bekämpningen ska koncentrera sig på att bekämpa Jätteloka, Tromsöloka och Jättebalsamin.

Föreläggandet för bekämpning av invasiva arter gäller för Skellefteå kommun som markägare. Inom kommunen är följande verksamheter markansvariga: mark- och exploatering på kommunledningskontoret, Support och lokaler, fritid- och idrottsavdelning på kultur- och fritidskontoret, vatten & avfall och gator & parker på Samhällsbyggnad. För att få till en effektiv bekämpning av invasiva växter, både ekonomiskt och resultatmässigt, behöver kommunen arbeta med frågan över verksamhetsgränser.

Rapportering av förekomster sker i Artportalen (finns tillgänglig för alla på internet) och den informationen förs över till GEOSECMA (kartprogram som kommunen använder i sina verksamheter) för att underlätta planering och genomförandet av bekämpning. Rapporteringen görs till stora delar av allmänheten men ansvariga för ovan nämnda verksamheter har också ett ansvar att rapportera in förekomster om de upptäcker invasiva växter.

Föreläggandet från länsstyrelsen tar upp bekämpningen av invasiva växter också efter 2028 då det kan finnas frön kvar i marken som gror senare och för att det finns främmande arter som är eller riskerar bli invasiva i Sverige, men som inte omfattas av några regler än. I Skellefteå kommun är det är bl.a. Blomsterlupin, Kandensiskt gullris, Parkslide och Vresros.

EU:s förteckning över invasiva växter ändrades senast 2022 då 22 nya arter skrevs in i förteckningen. En av de arterna finns redan i Skellefteå kommun men innefattas inte av föreläggandet.

Samhällsbyggnads verksamhet park och natur kan utifrån sin kompetens driva arbetet med bekämpningen, ansvara för budgeten och rapportera till länsstyrelsen och kommunfullmäktige.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelsen 2024-05-24
Bilaga Handlingsplan för bekämpning av invasiva växter

Beslutet sänds till:

kommunfullmäktige
Samhällsbyggnad, park och natur
Samhällsbyggnad, vatten & avfall
kommunstyrelsen
fritidsnämnden
nämnden för support och lokaler

Sebastian Olofsson
Förvaltningschef

Marja Leena Elfmark
Handläggare

Beskrivning av ärendet

Länsstyrelsen i Västerbottens län har förelagt, med stöd av 26 kap 9 § miljöbalken, Skellefteå kommun att bekämpa landlevande växtarter som är upptagna på EU:s förteckning över invasiva arter. Bekämpningen ska koncentrera sig på att bekämpa Jätteloka, Tromsöloka och Jättebalsamin. Skellefteå kommun är även ansvarig för masshantering och att avfallet från invasiva växter hanteras på rätt sätt och inte blir en spridningskälla. Bekämpningen av dessa arter måste ske korrekt och uthålligt för att ge positiv effekt. I annat fall blir insatserna resultatlösa eller riskerar i värsta fall att i stället gynna arterna.

EU:s förordning om invasiva främmande arter

För att skydda miljön och samhället mot utbredningen och skadorna som invasiva främmande arter förorsakar finns sedan 1 januari 2015 EU-förordning nr (1143/2014) om förebyggande och hantering av introduktion och spridning av invasiva främmande arter.

Syftet med EU-förordningen är att så långt som möjligt hindra att invasiva främmande arter kommer in i EU och att bekämpa de arter som redan finns här. Enligt EU-förordningen är det förbjudet att importera, sälja, odla, föda upp, transportera, använda, byta, släppa ut i naturen eller hålla levande exemplar av de arter som finns upptagna på EU-förteckningen över invasiva främmande arter. Det är inte heller tillåtet att låta dessa arter växa eller reproducera sig.

Svensk förordning om invasiva arter

Den svenska förordningen (2018:1939) om invasiva arter beskriver ansvarsfördelningen mellan olika svenska myndigheter. Det är Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten som samordnar arbetet med invasiva arter i landet, vilket inkluderar att vägleda andra myndigheter, kommuner och i allmänhet om hur bestämmelserna ska tillämpas.

Länsstyrelsen ansvarar bland annat för att vidta snabba utrotningsåtgärder när en invasiv art upptäcks och Tullverket, Livsmedelsverket och Jordbruksverket ansvarar för gränskontroller. Skogsstyrelsen har ett särskilt ansvar för vissa skogsträdarter.

Miljöbalken innehåller bland annat en straffbestämmelse i 29 kap. 9 c § som ska tillämpas när någon bryter mot reglerna om invasiva arter. Även de allmänna hänsynsreglerna har betydelse, tillexempel när någon bekämpar invasiva arter. Det betyder bland annat att hänsyn ska tas till miljön och människors hälsa vid val av metod för bekämpning. I 26 kap. finns bestämmelser som styr tillsynsmyndigheternas arbete.

Tillsynsmyndigheternas ansvar i fråga om invasiva arter fördelas i miljösynsförordningen (2011:13).

Det är länsstyrelsen och Skogsstyrelsen som är tillsynsmyndigheter. Ansvaret kan överlåtas till kommuner. Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten vägleder tillsynsmyndigheterna.

Länsstyrelsens mål för Skellefteå kommun

Föreläggandet för bekämpning av invasiva arter gäller för Skellefteå kommun som markägare. Inom kommunen är följande verksamheter markansvariga: mark- och exploatering på kommunledningskontoret, Support och lokaler, fritid- och idrottsavdelning på kultur- och fritidskontoret, vatten & avfall och natur och park på Samhällsbyggnad. Bekämpningen ska påbörjas senast 15 juli 2024 och utföras i enlighet med handlingsplanen för Bekämpning av invasiva växter (SBN-2023-000684) som godkänts av länsstyrelsen och som är framtagen gemensamt med ovannämnda verksamheter.

För bekämpning av Jätteloka och Tromsöloka ska alla bestånd vara bekämpade senast år 2028, vilket innebär att inga blommande och/eller större plantor noteras på fyndplatserna. Eventuella fröplantor som dyker upp på respektive fyndplats efter 2028 bekämpas kontinuerligt, i enlighet med rådande lagstiftning. Bekämpningen påbörjas 2025 och ska följas upp i sju (7) år.

Det finns främmande arter som är eller riskerar bli invasiva i Sverige, men som inte omfattas av några regler än. I Skellefteå kommun är det är bl.a. Blomsterlupin, Kandensiskt gullris, Parkslide och Vresros. Förekomster av de här växterna rapporteras också i Artportalen.

EU:s förteckning över invasiva växter ändras ändrades senast 2022 då 22 nya arter skrevs in i förteckningen. En av de arterna finns redan i Skellefteå kommun men innefattas inte av föreläggandet. Det är viktigt att bekämpningen fortsätter även efter 2028 då det finns främmande arter som är eller riskerar bli invasiva i Sverige, men som inte omfattas av några regler än. I Skellefteå kommun är det är bl.a. Blomsterlupin, Kandensiskt gullris, Parkslide och Vresros.

För bekämpning av jättebalsamin gäller följande mål: alla till Artportalen idag inrapporterade små bestånd ska vara utrotade senast 2028. Bekämpningen måste påbörjas senast 2025 och kan räknas som utrotade efter tre säsonger. Som små bestånd räknas de med en utbredning på mindre än 30 m^2. Större bestånd ska från och med 2024 i första hand begränsas för att stoppa fortsatt spridning, och på sikt utrotas. Begränsningen görs med att trimma ner jättebalsamin för att begränsa spridningen.

Gemensam bekämpning av invasiva växter

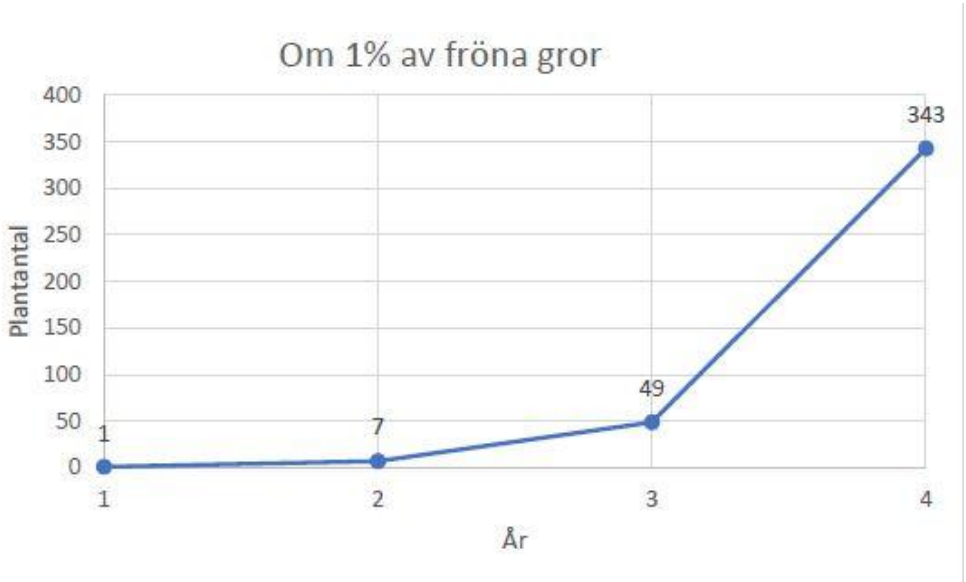
Arbetet med planering, bekämpning och uppföljning blir bättre, både ekonomiskt och resultatmässigt, om bekämpningen av invasiva växter betraktas som en gemensam fråga för kommunen att lösa. Det kan göras genom en gemensam budget och att den som har ansvaret för bekämpningens genomförande är uttalat. Planeringen behöver göras årligen inför barmarkssäsongen utifrån inrapporterade förekomster i Artportalen och den sammanställningen som är gjord året innan. En sammanhållen planering och genomförandet för bekämpningen minskar behovet av handledare ute på fält då antalet arbetsgrupper blir färre.

För att begränsa spridning är det viktigt att hela förekomsten tas bort i stället för att bekämpning begränsas till respektive verksamhets markområde. Det är också mer effektivt om bekämpningen planeras och genomförs på den marken som kommunen äger, inte vilken markyta verksamheten ansvarar för. Det minskar också risken för spridning av de invasiva växter vilket påverkar bekämpningen i längden.

Ett av kraven från länsstyrelsen är årlig rapportering och den rapporten ska komma från Skellefteå kommun som en fastighetsägare. Ansvaret för att sammanställa vilka åtgärder som är genomförda behöver ligga hos en verksamhet för att säkerställa att all genomförd bekämpning rapporteras in till länsstyrelsen.

Total kostnad för Skellefteå kommun beräknas till 1,8 miljoner kr per år. Beräkningen är gjord utifrån rapporten som Luleå kommun gjort och är beräknad på behovet hos Skellefteå kommun. I summan ingår arbetstid, deponiavgifter, bil med släp, en handledare och arbetsgruppen ute i fält. Handledaren gör även planeringen och uppföljningen och ansvarar för att dokumentationen kommer till länsstyrelsen och kommunfullmäktige. Markansvariga verksamheter har ansvar för att aktivt delta i planeringen för bekämpningen. Det är viktigt tex vid försäljning av mark om prioritering av arbetet för bekämpningen behöver ändras.

Inom EU beräknas kostnaden för invasiva främmande arter uppgå till 12 miljarder euro per år, och kostnaden för Sverige uppskattas till mellan 1,1 och 4,5 miljarder kronor per år.

Om exempelvis endast 1% av frön till Jättebalsamin som bildas årligen gro skulle det som år 1 var en ensam planta blivit över 340 plantor år 4.

Prioritering

Bekämpningen planeras utifrån den beslutade handlingsplanen. Prioriterade områden är vid vattendrag där spridningen är stor, områden med höga naturvärden, bostads- och rekreationsområden, områden kopplade till de

största spridningsvägarna för arterna och områden med stor risk för spridning till grannfastigheter.

Allmänheten och övriga fastighetsägare behöver informeras och göras medvetna om invasiva växter och uppmanas att göra bekämpning på sin mark och rapportera de förekomster de ser in i Artportalen. En informationskampanj bör genomföras för att öka kunskapen och förståelsen för vikten av bekämpning av invasiva växter.

Genomförandet

Informationen om förekomster som är inrapporterade i Artportalen blir lättillgängliga när den överförs till GEOSECMA. Inrapportering görs idag till största del av allmänheten. Alla verksamheter som är ansvariga för kommunal mark behöver ha kunskap om vilka växter som är invasiva och rapportera in förekomster i Artportalen. På det sättet minskar mörkertalet och underlättar i planering och genomförandet av bekämpningen.

Den personalen som ska utföra arbetet behöver utbildas om de olika bekämpningsmetoder, om kännedom av de invasiva växter och hur eventuellt avfall ska hanteras. Utbildningen genomförs internt av miljö och hälsa (ett utbildningstillfälle/år), verksamheten park och natur och av länsstyrelsen (webinarium).

Enligt Luleå kommuns erfarenhet ska bekämpningen av Jättebalsamin inte påbörjas för tidigt på försommaren utan först i andra halvan av juni och fortsätta in i juli då plantorna är lättare att hitta bland annan vegetation. Augusti – september går man tillbaka till samma ytor som bekämpades i juni – juli för att få bort de plantor som kommit upp efter det första bekämpningstillfället.

Vid bekämpning av Jätte- och Tromsöloka behöver man ha kunskap om riskerna vid hantering av de. Större bestånd med loka kan täckas och på det sättet bekämpa förekomsten. Jätte- och Tromsölokan kan också kapas i augusti innan den släpper frön. Arten blommar från juli till augusti eller september och en individ producerar vanligtvis mellan 1 500 till 100 000 frön per säsong och har en stor rot som kan överleva ett par år. Fröna kan överleva i marken och potentiellt gro efter upp till 7 år, dock har majoriteten av fröna grott eller dött redan efter det andra året. Jätteloka innehåller en giftig växtsaft som i kombination med solljus kan orsaka kraftiga skador på huden.

Skellefteå kommuns rapport ska vara inlämnad till Länsstyrelsen och kommunfullmäktige för kännedom senast den 31 december varje år.

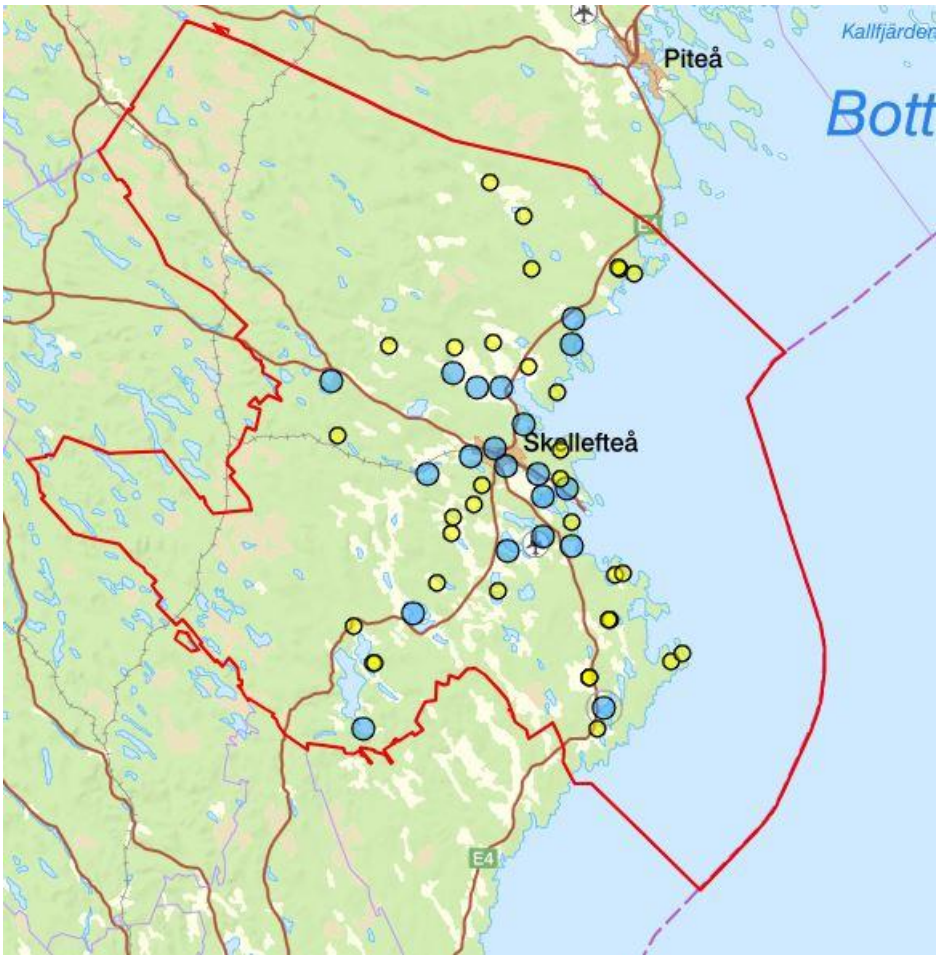
Länsstyrelsens föreläggande gäller t.o.m. år 2028 men i texten det står att ”Eventuella fröplantor som dyker upp på respektive fyndplats efter 2028 bekämpas kontinuerligt, i enlighet med rådande lagstiftning.” Alltså måste arbetet med bekämpning av invasiva växter fortsätta kontinuerligt även efter 2028.

Föreläggandet tar upp tre växtsorter idag. Några främmande arter som är eller riskerar bli invasiva i Sverige, men som inte omfattas av några regler än är bl.a

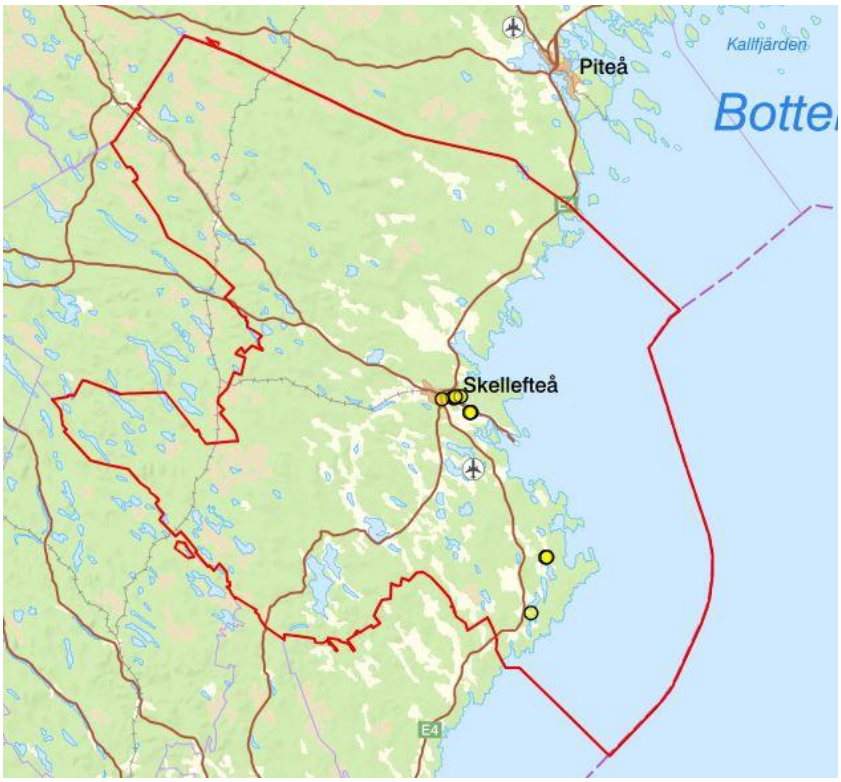
Blomsterlupin, Parkslide och Vresros. De växterna förekommer även i Skellefteå kommun och behöver bekämpas i framtiden.

Det som försvårar arbetet med bekämpning och försök till att minska spridningen är om inte andra markägare (Skelleftekraft, Svenska kyrkan, privata markägare m.m.) jobbar med att få bort/minska invasiva växter på sina markområden. Därför är det fördelaktigt att kommunen informerar andra fastighetsägare om invasiva växter och hur och varför de kan bekämpas. Informationen kan göras med hjälp av kommunikatörer på kommunen.

Kartor med förekomster

Kartan visar förekomster av Jättebalsamin. Fynden visas med en gul prick oberoende av fyndplatsens typ. Om det är många fynd inom ett mindre område visas i stället en blå prick (kluster).

Kartan visar förekomsten av Jätteloka

Kartan visar förekomsten av Tromsöloka